

Az „isteni szikra” – Hunyady Zsuzsa emlékére

Kereszty Zsuzsa

A Hamvas Béla által mikrotheosznak nevezett *személyiség-fény* ott volt benne – látszik világosan, ahogy olvasom a volt doktorandusz, majd két szakmai barát emlékezését Hunyady Zsuzsáról. Az emlékezések nem nekrológok, hanem – ahogy a talán legközelebbi szakmai barát Zsuzsáról szóló írását megnevezi – laudációk. Laudálás az is, ahogy családja a halálról szóló értesítésben nem konvencionális módon szükségesnek tartja kimeríthetetlen *szeretetforrásnak* nevezni.

„Elképesztően motiváló, kemény, szigorú (pedagógiai) szemlélete magával ragadó, gondviselőnek szeretetteljes, példaképnek megragadó – személyes varázsa van, pótolhatatlan, feledhetetlen. Kézen fogott, nem engedett el, sokszor ápolta meggyötört lelkemet.” Mindezt egy volt tanítójelölt tanítványa, később doktorandusza mondja. Talán egyéni – a váratlan megrázkódtatást követő túlzás? Nem úgy tűnik. Hangsúlyozottan nem csak a saját nevében beszél. „Mindenki számára jelentett valamit, sokak számára mindent” – írja az emlékező később, majd talán évfolyamtársaira utalva hozzáteszi: „többek nevében beszélek”¹. Szavain átsüt a hitelesség.

„Hozzáadni mindig. Mindenhez, amihez közünk van, és mindenkinek, akinek szüksége van rá. Jó ügyeket szolgálni és azokat előbbre vinni, így foglalható össze Hunyady Zsuzsa pályájának lényege.”² Méltóságteljes megjelenésére, kivételes emberi erényeire, a vele való találkozás különleges élményére utalnak mások másutt.

Ezt a belső fényt – bár több mint másfél évtizedig dolgoztunk ugyanazon a tanszéken, talán félidőtől kezdve több projektben szorosan együttműködve is – magam csak fokozatosan fedeztem fel. Kezdetben okos, koherens, nagy szakmai műveltséggel rendelkező, korrekt, számomra zárt, merev jelenséget láttam benne.

Nagyon eltérő utakat jártunk be. Zsuzsa pályája a középfokú tanítóképzőtől a professzor emeritusig, a hazai képzés egészét megújítani kívánva a „tanítóképzés nagyasszonya” informális szerepéig ívelt. Magam a szakmai hierarchián részben kívül (rövid időre a pályától politikai okból el is tiltva) a napközibe (ahova visszakapaszkodtam) beleszeretve, a tanítóképzésbe egy

¹ Hunyady Györgyné Bohán Mariann emlékezik. *Tani-tani Online – A szabad pedagógiai gondolkodás fóruma*. 2019. november 10. http://www.tani-tani.info/hunyady_zsuzsa

² Podráczky Judit (2019). A mestertanító tanítómester – Tisztelgés Hunyady Györgyné dr. előtt (1942–2019). *Új Pedagógiai Szemle*, 69(9–10).

véletlen folytán (a napközire felkészítő képzést bíráló ÉS-beli jegyzetem révén) óraadóként beengedve, kezdettől az alternatív iskolák alakulásának, kibontakozásának sodrában váltam a más kultúrájú, a többségitől eltérő társadalmi státuszú cigány gyerekek integrációjának, majd az SNI-inklúziónak a hívévé, ezzel együtt az úgynevezett (mert mi más lehetne) gyerekközpontú módszerek, iskolák munkásává. Zsuzsa megértené, miért kellett ezeket a sorokat magamról leírnom ahhoz, hogy kettőnk szakmai, majd szinte baráti kapcsolatáról bármi lényegeset mondhassak.

Nyolcvanas évek vége. Zsuzsa arra kér, szervezzek szakmai kirándulást érdeklődő hallgatóknak, mutassunk nekik valamit az alternatív pedagógiákból az országhatáron kívüli világban. Az egykori Monarchia határához közeli városokba indultunk. Bécsben az egyik integrált iskolát, Milánóban a Montessori Központot látogattuk meg, az észak-olasz Codroipóban pedig húsz negyedikes projektzáró negyvenöt percében voltunk jelen, és elámulunk. Az előző héten négyfős csoportokban gyűjtöttek anyagot a bizánciak, az egyiptomiak, a görögök, a rómaiak és az apacs indiánok kultúrájáról, az eredményt az öt csoport – azonos szempontok szerint – egy csomagolópapír-plakátra írta/rajzolta föl, majd a csoportok plakátról plakátra haladtak. 45 perc alatt mind a húsz gyerek volt tanító is, befogadó is. Közben megértettük, semmi különös nem történt, a kooperatív tanulás egyik módszerét, a „szakértői mozaikot” alkalmazták. Zsuzsát megragadta a latinra emlékeztető olasz nyelven egymást tanító tízévesek látványa, és hónapok múlva az általam konzervatívnak látott tanszékvezető meghívta a Szabad Iskolákért Alapítvány munkatársait, tartsanak egésznapos tréninget a kooperatív tanulásról a tanítóképző oktatóinak, tanszékvezetőinek, a gyakorló iskola tanárainak, főigazgató-helyettesének is.

Mi is történt? Egy erős élmény (egy-egy gyerek 45 perc alatt 19 társának tanította azt, amit ő tudott) Zsuzsát arra készítette, érje el, hogy ezt a kooperatív módszert és társait tanulják meg a budai képzőben mindazok, akiknek jó lenne használniuk. A saját élményből a képzés egészére tekintett ki.

Ugyanezt a folyamatot – az egyediből kiteljesíteni valami lényegeset a képzés egésze számára – még kétszer éltem át Zsuzsával. Egy már majdnem gettófalú (Tiszabő) iskolaigazgatója megkereste kezdeményezve, hogy az általa vezetett iskola és a Neveléstudományi Tanszék együtt nevezzen be a roma³ gyerekek tanítására való érzékenyítést célzó Tempus-programra. A program jóvoltából egy hallgatói csoport valamennyi tagja gyakorolt Tiszabőn és a Józsefváros cigány többségű osztályaiban, hospitált a tíz különböző anyanyelvű kisebbségi diákot nevelő londoni Hackney negyed iskolájában. Majd a budai képző valamennyi tanszéke kidolgozta, hogyan lehet az aktuális tantervbe illeszteni a cigányság kultúrájának, történetének, társadalmi helyzetének azokat az elemeit, amelyekkel kompetensebbé tehetjük a taní-

³ A roma és a cigány megnevezést – ahogy a cigány értelmiségiek többsége is – szinonimaként használom.

tőjelölteket a cigány tanítványaikkal és családjaikkal való kapcsolatra, alkalmanként esetleg azt is átéljék, megértsék, hogy akár tanulhatnak is az ebben a kultúrában élőktől például spontaneitást, mély érzelmi átélést vagy könnyedséget a kapcsolatteremtésben. Mindez lassan két évtizede történt. 2019-ben, ezelőtt néhány hónappal Zsuzsa úgy látta jónak, írjunk erről a projektről, hiszen maga a folyamat ma is minta lehetne. Megírtuk nagy egyetértésben, mindketten örülve, hogy együtt dolgozhatunk.

Majd a Gyógypedagógiai Kar egyik tanszékvezetője kereste meg Zsuzsát egy inklúziós projektben ajánlva együttműködést. A következő három évben tíz tanítójelölt Cambridgében, Manchesterben tanulmányozta az inklúziós tanítói praxist, velünk, oktatókkal együtt részt vettek egy cambridge-i inklúziós tréningen, majd egy tantervfejlesztési kurzuson a Manchesteri Egyetemen. Mi, oktatók hazajöttünk, a hallgatók egy hónapig gyakorolhattak angliai inklúziós osztályokban. Itthon a budai képző valamennyi tanszékével és a projektet kezdeményező gyógypedagógusokkal kidolgoztuk a tanítóképzés valamennyi tantárgyában az inklúziós nevelésre felkészítő tartalmakat és követelményeket. A roma és az inklúziós projekt kézenfekvő tapasztalata volt, hogy a differenciálás pedagógiáját fontos tanítani, így megszületett a Differenciálás pedagógiája tantárgyi programja, később elindult a szakirányú képzés is az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Neveléstudományi Tanszékén.

Zsuzsa nélkül ez a két kezdeményezés sose bomlott volna ki, a kibontakoztatás, kiteljesítés az Ő létezőmódja volt.

Mindössze három éve történt. Véletlenül egyszerre szálltunk fel Máriaremetén a városba tartó autóbuszra. Hosszú az út, Zsuzsa az unokáinkról kérdezett, én is az övéiről. Kettőnk öt unokájáról hosszan volt szó, akivel közülük valamilyen probléma volt éppen akkor, róla mélyen, árnyaltan. A Széll Kálmán térre érve harminc fokos hőségben a buszmegállóban állva még hosszan folytattuk. Aztán találkoztunk a Szamos Cukrászdában, töprengett, hogyan is tud tovább működni teremtménye, a Takács Etel Alapítvány. Beszélgetés közben céloztam arra, mennyire megérintett Erdős Virág Van egy ország című verse (kicsit szorongva, hátha kívül esik a vers és a szerző Zsuzsa ízlésvilágán). Férjemmel együtt az egyik kedvenc költőnk – így reagált. Íméleztünk, csiszoltuk a valahai cigány programról szóló közös írást, folytattuk a remetei úton kezdett beszélgetést az unokákról. Egyik levele végén így búcsúzott: baráti szeretettel. Örömmel viszonztam.

Augusztus végén írta: „Remek nyarunk volt, a három gyerek két hónapig volt itt. Annyi öröm volt bennük, hogy talán kitart egész évre”. A Ti hogy vagytok?” kérdésére azzal válaszoltam, hogy idéztem, amit tizenhárom éves unokánk írt súlyosan beteg nagypapjának: „A fán ülő madár nem arra gondol, hogy letörhet alatta az ág, hanem arra, hogy szárnyai vannak. Higgy magadban!” – Aggódni kezdtem, mert Zsuzsa így reagált. „Ha megengeditek, H. gondolatát most én is használom.”

Október 6-án még ímélt váltottunk egy esetleges, a roma gyerekek integrációjáról szóló konferenciáról, november 4-én pedig megérkezett a gyász-

hír, azt a bizonyos belső fényt, a mikrotheoszt nyilvánvalóan sugárzó fotóval együtt.

Öröm, hogy útjaink találkoztak.

2020. január

Kereszty Zsuzsa